

Boerenzoon uit Barger-Compascuum. Zijn Groningse universiteit trouw gebleven. Vriendelijk en bescheiden. **Ben Feringa** lijkt een a-typische Nobelprijswinnaar. Wie is deze man? Mensen die hem van nabij meemaakten schetsen een wetenschapper in hart en nieren. Een man met een missie.

BERT PLATZER

ELMER SPAARGAREN (L) EN
JEROEN VAN KOOTEN

ANDEREN OVER FERINGA

Aangeraakt door de scheikunde

Universitair docent en UMCG-onderzoeker Wiktor Szymański zat in een overleg met Feringa en een promovendus toen het Nobelcomité belde, vlak voor de officiële bekendmaking. 'Ben vroeg ons de kamer te verlaten, wat vrij atypisch voor hem is. Hij moest het nieuws tot aan de officiële bekendmaking voor zich houden en toen hij ons na een minuut of tien weer binnenriep, ging hij met het overleg verder alsof er niets aan de hand was. Hij deed nog goede suggesties voor het onderzoek. Ben is het gelukkigst als hij met zijn studenten over scheikunde kan praten, dus ik denk dat het overleg hem wat afleiding bood voor wat hem verder te wachten stond die dag.'

Niet voor niets kenmerkt Feringa's vrouw Betty hem in *de Volkskrant* als 'een wetenschapper in hart en nieren. Ben leeft voor zijn onderzoek'. Toen ze hem trouwde wist ze dan ook al dat het geen 'normaal huwelijk' zou worden. Ria Broer, oud-studiegenoot en collega-hoogleraar (Technische scheikunde) aan de RUG: 'Hij werkt echt heel hard. Dat doen veel wetenschappers, maar ik denk wel dat Ben uitzonderlijk hard werkt. Waarom? Hij vindt het leuk!' Broer vertelt over de promovenda die vlak voor de toekenning van de Nobelprijs een manuscript bij Feringa had ingeleverd. 'Het waren echt hectische dagen, waarop hij het hele land door moest om televisie-interviews te geven. Maar vier dagen later had ze het manuscript terug.'

Aangeraakt

Het verhaal van Ben Feringa begint in Barger-Compascuum. In deze katholieke enclave, gesticht door Duitse immigranten die in de negentiende eeuw als veenarbeider naar Zuidoost-Drenthe trokken, kwam hij in 1951 als boerenzoon ter wereld. Als tweede in een rij van tien kinderen. Vanzelfsprekend was het in dit milieu allerminst om aan de universiteit te studeren. Maar bij de Feringa's thuis werd intellectuele ontwikkeling gestimuleerd.

'Feringa beseftte dat hij een revolutie teweeg kon brengen en is doorgedaan'

Volgens eigen zeggen koos Feringa voor de chemiestudie door zijn leraar scheikunde op de rooms-katholieke hbs. Gerard Stout, die een klas hoger zat en geïnspireerd door dezelfde leraar ook scheikunde aan de RUG ging studeren, nuanceert: 'Een heel groepje leraren op onze school in Emmen was progressief in de lesaanpak: geen hiërarchie en afstand. Ze vonden dat ze er voor de leerlingen moesten zijn. De onderzoekende geest zat waarschijnlijk al in Ben, maar die leraar, Gerard op de Weegh, heeft dat op het juiste moment aangeraakt.'

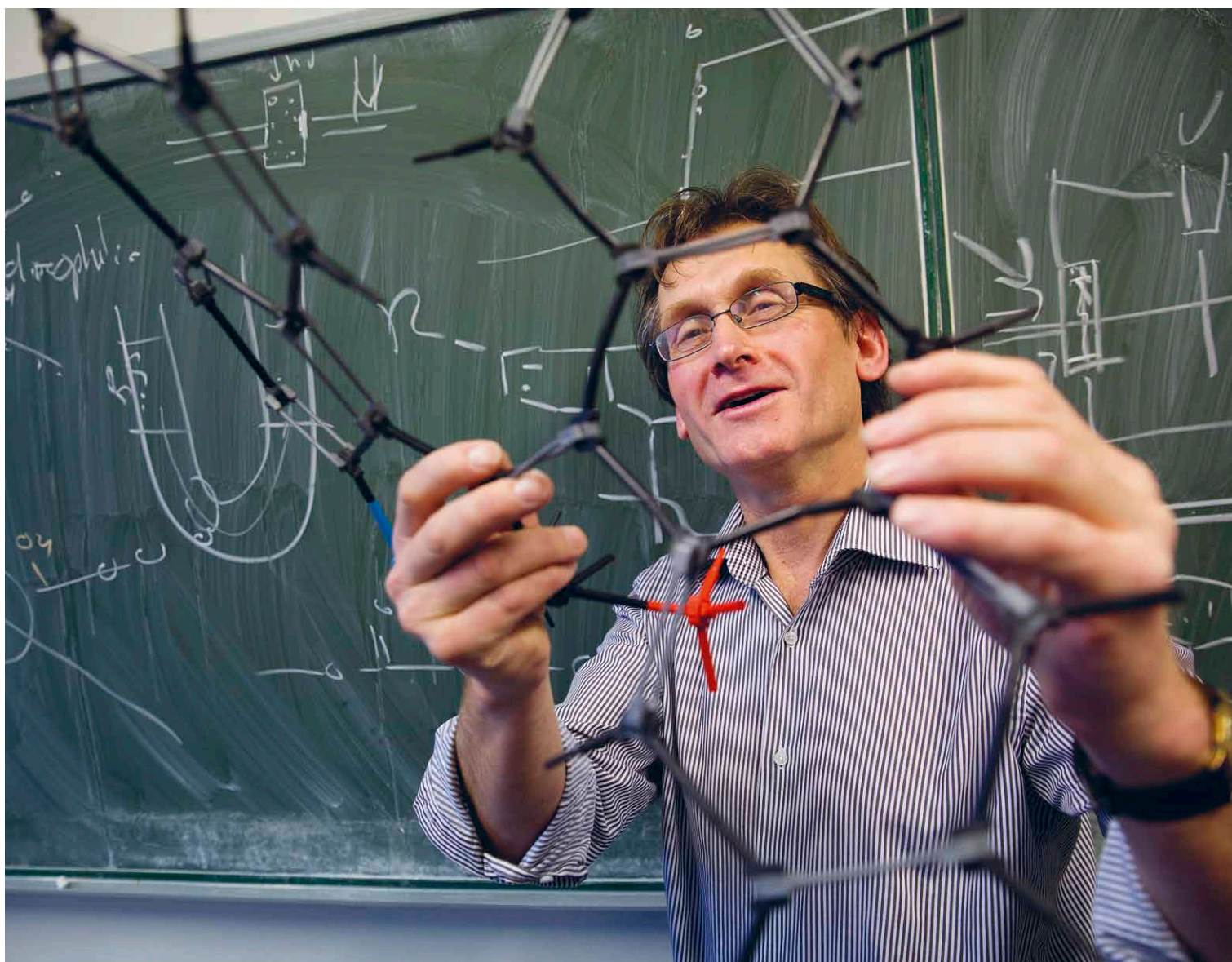
Zambia

Stout leerde Feringa overigens pas kennen na zijn studie, toen hij twee jaar les gaf in Zambia. In een zomervakantie kwamen Feringa en zijn studie- en dorpsgenoot Ben Nusse vijf weken op bezoek. 'Mijn kok, die het huishouden regelde, woonde op twee uur lopen van mijn huis. Op een avond zijn Feringa en Nusse met hem meegelopen en een nacht gebleven. Dat was pure nieuwsgierigheid, Feringa wilde de lokale cultuur opsnuiven en zien hoe die man met zijn gezin in een lemen hut woonde.' Van de reis – met kano's en openbaar vervoer – naar de Victoria-watervallen op de grens met het huidige Zimbabwe, die ze met hun drieën aan het eind van het bezoek maakten, herinnert Stout zich

Feringa als 'ondernemend, nergens bang voor en iemand die makkelijk contact legde met de bevolking.'

Missie

Ook Broer herinnert zich hem als 'een vlotte jongen'. 'Ik leerde hem kennen net voordat we aan onze studie begonnen. De aankomende scheikundestudent met de hoogste eindexamencijfers kreeg een prijs uitgereikt door Bens latere leermeester professor Hans Wijnberg. Dat jaar bleken Ben, een andere student en ik even hoog te hebben gescoord. Ik ben verder niet veel met hem opgetrokken, maar hij was zo iemand die opviel. Hij stelde vragen tijdens colleges, was nieuwsgierig, werkte

hard.' Het zijn de eigenschappen die iedereen in Feringa's omgeving noemt: gemakkelijk in de omgang, vriendelijk, open, joviaal, no-nonsense, plezierig. Voormalig RUG-woordvoerder en wetenschapsvoorlichter Jos Speekman ziet ook een man met een missie: 'Het opmerkelijke is dat Feringa een toponderzoeker is, maar bovendien de gedrevenheid van een onderwijzer heeft om dingen goed en eenvoudig uit te leggen, aan een breed publiek. Daarnaast doet hij bestuurswerk bij de NWO en de KNAW. Hij reist de hele wereld af voor lezingen. Hij heeft echt een missie, ziet van dat soort activiteiten het belang voor wetenschappelijk onderzoek, bijvoorbeeld om meer fondsen voor onderzoek te realiseren.'

Revolutie

Deze overtuiging lijkt ook zijn weerslag te hebben op zijn omgang met publiciteit. Speekman: 'Als voorlichter heb ik gemerkt dat mensen die heel veel in het nieuws komen daar na een tijdje vaak genoeg van hebben en geen journalist meer kunnen zien. Dat is bij Ben niet zo. Hij blijft enthousiast en toegankelijk. Op een gegeven moment was hij echt heel veel onderweg om weer ergens een lezing te geven of een prijs in ontvangst te nemen.'

Behalve een missie heeft hij ook visie: Zo voorzag hij al snel na de ontwikkeling in 1999 van zijn nanomotortje de praktische mogelijkheden van zijn uitvinding. 'Veel wetenschappers zouden na zo'n ontdekking stoppen, zich op iets nieuws storten', zei Bert Weckhuysen,

hoogleraar Anorganische chemie en katalyse aan de Universiteit Utrecht, in het AD. 'Maar Feringa besepte dat hij een revolutie teweeg kon brengen en is doorgegaan.' Speekman: 'Het is fundamenteel onderzoek, zonder toepassingen nog, maar Ben heeft in zijn hoofd altijd toegewerkt naar toepassingen voor zijn vinding, zoals het afleveren van medicijnen op bepaalde plekken in het lichaam. Zijn eerste motortje werkte op licht, maar hij heeft nu ook een motortje ontwikkeld dat door een chemische brandstof wordt aangedreven en een toepassing in het lichaam al dichterbij brengt.'

Drenten onder elkaar

Dat Feringa niet heeft toegegeven aan de roem, komt mede omdat hij zijn afkomst trouw is gebleven. 'Als we met Drenten onder elkaar zijn, praat hij Drents', zegt Stout. 'Ben komt nog geregeld in Barger-Compascuum. Hij wordt ook nog steeds als een van de dorpsgenoten gezien. Mensen worden daar niet gekend op grond van wat ze gedaan hebben, maar of ze prettig in de omgang zijn. Hier heerst nog steeds een beetje een cultuur van de kop niet boven het maaiveld uitsteken, niet met je emoties en ambities te koop lopen, of je laten voorstaan op je talenten. Maar Ben heeft zijn talenten maximaal ontplooid en laten zien dat het ook anders kan. Voor de mensen uit Zuidoost-Drenthe is hij een mooi voorbeeldfiguur.'